

2019-116

Nota Evergem Kerkbruggestraat

Programma van maatregelen

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Paulien FONTEYN

18-11-2019

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag tot het verkrijgen van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Evergem Kerkbruggestraat, waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota¹ bestond enkel uit een bureauonderzoek, in het programma van maatregelen was opgenomen dat landschappelijke boringen (en indien nodig een verkennend en waarderend booronderzoek, eventueel gevolgd door proefputten) en een proefsleuvenonderzoek diende uitgevoerd te worden in uitgesteld traject. In deze nota, opgemaakt onder supervisie van een erkend archeoloog, worden de resultaten van de landschappelijke boringen en het proefsleuvenonderzoek beschreven.

Het bureauonderzoek toonde aan dat mogelijk een bewaarde podzolbodem aanwezig kon zijn in het plangebied. Gezien dit het wetenschappelijk potentieel m.b.t. de steentijden sterk verhoogt, dienden landschappelijke boringen te gebeuren om dit te kunnen vaststellen. Daarnaast dienden de landschappelijke boringen om het plangebied bodemkundig in kaart te brengen, alsook om de verstoringsgraad te bepalen. De landschappelijke boringen toonden geen intacte podzolbodem of relevante begraven bodemhorizonten aan. Het archeologisch potentieel m.b.t. een intacte site uit de steentijden wordt bijgevolg laag ingeschat. Verdere archeologische boringen worden dan ook niet zinvol geacht. Het booronderzoek heeft verder aangetoond dat grondsporen nog een gunstige bewaring kunnen hebben. De grondsporen worden verwacht op het niveau van de C-horizont die zich tussen ca. 60 en 90cm diep bevindt.

De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt ca. 3129m². Het terrein was vrij van obstakels en goed toegankelijk. De oppervlakte van de onderzoekbare zone bedraagt aldus eveneens 3129m². Hiervan werd 329m² (10,5%) onderzocht door middel van proefsleuven, 65m² door middel van kijkvensters (2,1%). De vooropgestelde dekkingsgraad van 12,5% zoals opgenomen in de Code van Goede Praktijk (te verdelen over 10% sleuven en 2,5% dwarsleuven/volgsleuven/kijkvensters) werd hiermee behaald (12,6%). Het vooronderzoek kon aldus een goed licht werpen op het archeologisch potentieel van de site. Voornamelijk in de zuidelijke terreinhelft werden archeologische sporen gedocumenteerd. Het noordelijke deel van het terrein blijkt – met uitzondering van enkele verstoringen van recente datum en een gracht of greppel die op basis van zijn verloop ook in de zuidelijke zone verwacht kan worden – archeologisch leeg te zijn.

Evergem kent een rijk archeologisch verleden. Dit werd ook aangewezen in de bureaustudie. In de directe omgeving van het plangebied zijn archeologische waarden gekend uit de steentijd, metaaltijden, middeleeuwen en nieuwe tijden.

Het proefsleuvenonderzoek heeft aangetoond dat er een archeologische site aanwezig is binnen de grenzen van het plangebied, meer bepaald in het zuidelijke deel ervan. In deze zone kunnen sporen verwacht worden van een laatmiddeleeuwse nederzetting bestaande uit grachten, greppels en kuilen.

---

¹ <https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/11183>

Hoewel vooralsnog geen bouwplattegronden of waterputten werden geïdentificeerd, kunnen dergelijke sporen en structuren wel verwacht worden. Ook sporen en vondsten met artisaan of funerair karakter kunnen worden verwacht. In het noordelijke deel van het terrein werden, met uitzondering van enkele recente verstoringen en een gracht of greppel die op basis van zijn verloop eveneens in de zuidelijke zone verwacht wordt, geen sporen aangetroffen. Dit deel is archeologisch dan ook weinig interessant.

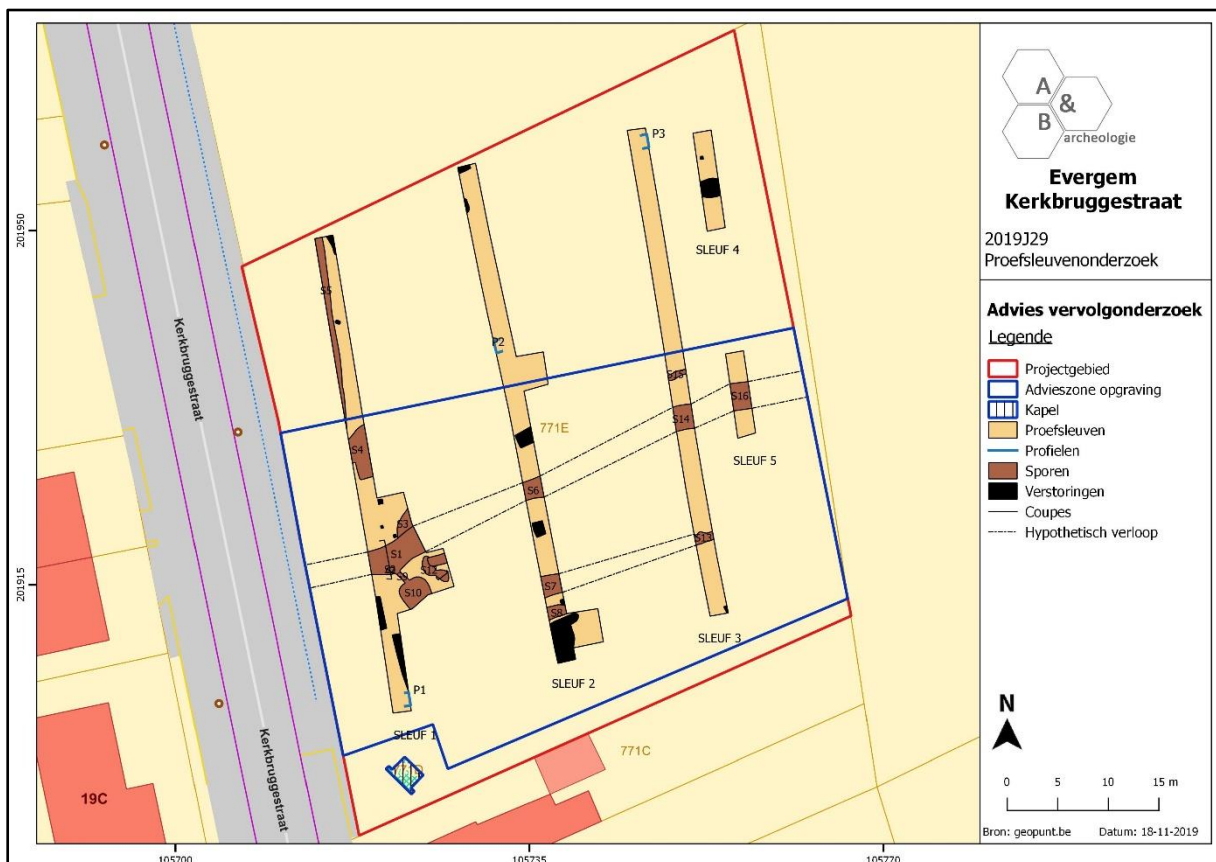
Gezien de aanwezigheid van verschillende sporen die wijzen op de aanwezigheid van een laatmiddeleeuwse site, wordt een verder archeologisch onderzoek geadviseerd. Het advies voor vervolgonderzoek heeft betrekking op het zuidelijke gedeelte van het plangebied (ca. 1650m²). In de advieszone wordt reeds een buffer voorzien ten opzichte van de te behouden kapel in de zuidwestelijke hoek van het plangebied, alsook ten opzichte van de bestaande bommenrij op de grens met het perceel ten zuiden van het plangebied. Daarnaast dient ook rekening gehouden te worden met een beperkte buffer langs de bestaande Kerkbruggestraat. Hierdoor kan de reële oppervlakte van de opgegraven zone licht afwijken van deze van de advieszone. Het noordoostelijke deel van het plangebied is archeologisch weinig interessant gezien hier, naast een gracht of greppel die ook in het zuidelijke deel verwacht kan worden, louter recente verstoringen werden geattesteerd. Deze zone wordt dan ook niet verder opgenomen in het vervolgonderzoek.

Het archeologisch ensemble wordt voorlopig bewaard bij Acke & Bracke bvba. Na afronding van het vervolgonderzoek zal het ensemble definitief bewaard worden bij de initiatiefnemer volgens de bepalingen opgenomen in de Code van Goede Praktijk.

2. Afbakening van de opgravingszone

Gezien de aanwezigheid van een archeologische site wordt verder archeologisch onderzoek geadviseerd. Het advies voor vervolgonderzoek heeft betrekking op het zuidelijke gedeelte van het plangebied en omvat een oppervlakte van ca. 1650m². Quasi alle tijdens het vooronderzoek geregistreerde sporen (m.u.v. S5) bevinden zich in dit gedeelte van de projectzone. De gracht of greppel S5 wordt bovendien op basis van zijn verloop eveneens verwacht in het zuidelijke gedeelte en zal hier dan ook archeologisch onderzocht kunnen worden. Het noordelijke deel van het plangebied (ca. 1329m²) leverde tijdens het proefsleuvenonderzoek, met uitzondering van gracht/greppel S5 geen relevante archeologische sporen op. Een vervolgonderzoek is in deze zone archeologisch gezien dan ook weinig interessant.

In de advieszone is reeds een buffer voorzien ten opzichte van de te behouden kapel met voortuintje in de zuidwestelijke hoek van het plangebied en ten opzichte van de bestaande bomenrij op de zuidelijke grens van het perceel. Daarnaast dient bij de archeologisch opgraving eveneens rekening gehouden te worden met een zekere bufferzone langsheen de Kerkbruggestraat langs de westelijke zijde van het terrein. Hierdoor kan de reële oppervlakte van de opgravingszone iets lager liggen dan de geadviseerde oppervlakte.

Figuur 1 Algemeen sporenplan met aanduiding van de advieszone voor verder onderzoek (ca. 1650m²), geprojecteerd op het GRB (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is om de archeologische sporen te karteren en onderzoeken. Volgende niet limitatieve vraagstellingen dienen hierbij vooropgesteld te worden:

- Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Welke spoorcategorieën zijn aanwezig? En tot welke functie behoren deze (bewoning, begraving, artisanaal, ...)? Welke structuren kunnen onderscheiden worden (gebouwen, grachten, waterputten, kuilen, ...)?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere erven? Wat is de onderlinge samenhang/fasering? Hoe zijn de erven ingedeeld en afgebakend?
- Zijn naast sporen uit de late middeleeuwen nog andere sporen aanwezig uit andere periodes?
- Zijn er aanwijzingen voor artisanale activiteiten?
- Waaruit bestaat de materiële cultuur en kan dit iets leren of het gebruik van de site en de bewoner(s)? Tot welke groep, type, baksel, ... behoort het aardewerk?
- Lenen vondsten zich tot een conservatie? Wat is hun meerwaarde?
- Kunnen bepaalde sporen verder natuurwetenschappelijk onderzocht worden? Wat is hun meerwaarde? Welke vormen van natuurwetenschappelijk onderzoek zijn van toepassing (C14-datering, macrobotanisch, pollen, dendrochronologie, houtsoortbepaling, antracologie, petrografie, archeozoölogie, ...)?
- Kan de site in een ruimer archeologisch kader geplaatst worden of betreft het een lokaal fenomeen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Gezien de geplande werken is een *in situ* behoud niet mogelijk. Er dient bijgevolg een opgraving uitgevoerd te worden om de archeologische resten te onderzoeken.

Het onderzoeksgebied heeft een oppervlakte van ca. 1650m². Het onderzoek kan uitgevoerd worden op één archeologisch vlakniveau (C-horizont) in meerdere werkputten en dient aangelegd te worden met een graafmachine met een platte graafbak onder begeleiding van de archeoloog. Hierbij wordt de grond afzonderlijk gestockeerd om vermenging te voorkomen. Wel is belangrijk dat indien een gebouwstructuur aangesneden wordt, deze in één werkput in zijn totaliteit moet blootgelegd worden. De grachten en greppels dienen zodanig onderzocht te worden dat een goed inzicht kan verkregen worden in de fasering ervan (coupes op knooppunten, aansluitingen, over/doorsnijdingen, uiteindes, onderbrekingen, ...). Ook kunnen bijgebouwen, waterputten, poelen, spiekers en dergelijke verwacht worden. Het is bovendien niet uitgesloten dat ook sporen en/of vondsten van een artisanale aard aangetroffen worden, alsook sporen met een funerair karakter.

In de advieszone is reeds een buffer voorzien ten opzichte van de te behouden kapel in de zuidwestelijke hoek van het plangebied en ten opzichte van de bestaande bomenrij op de zuidelijke grens van het perceel. Daarnaast dient bij de archeologisch opgraving eveneens rekening gehouden te worden met een zekere bufferzone langsheen de Kerkbruggestraat langs de westelijke zijde van het terrein. Hierdoor kan de reële oppervlakte van de opgravingszone iets lager liggen dan de geadviseerde oppervlakte.

Het archeologisch onderzoek dient conform de Code van Goede Praktijk uitgevoerd te worden. Sporen dienen geregistreerd en onderzocht te worden. Indien sporen zich lenen tot natuurwetenschappelijk onderzoek kunnen stalen genomen worden. De staalname en conservatie gebeurt volgens de bepalingen zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. De staalname en de verdere selectie van stalen voor verder onderzoek, gebeurt met het oog op het beantwoorden van de onderzoeksvragen. Voorafgaand, tijdens en na het veldwerk overlegt de veldwerkleider met de betrokken natuurwetenschapper(s) en de conservator.

Indien een waterhoudende structuur (diepe gracht, waterput, ...) aangetroffen wordt, dient men te werken met een bronbemaling om de structuur in goede en veilige omstandigheden te onderzoeken. Een voorafgaandelijke controleboring kan meer duiding brengen in de diepte van de structuur, alsook de diepte van de grondwatertafel en de nood voor bronbemaling. De kans op het aantreffen van een waterput is reëel gezien tijdens het proefsleuvenonderzoek bewoningssporen uit de late middeleeuwen werden geattesteerd.

5. Criteria niet uitvoeren onderzoekshandelingen

Er zijn geen criteria. Het archeologisch onderzoek dient uitgevoerd te worden.

6. Schatting tijdsduur (indicatief)

Het archeologisch veldonderzoek neemt voor een opgravingsploeg van 4 mensen ca. 5 werkdagen tijd in beslag, waarbij het opgravingsvlak in meerdere werkputten wordt aangelegd en onderzocht. Na afronding van het onderzoek kan de zone terug aangevuld worden. De verwerking en rapportering neemt ca. 25 dagen in beslag. Deze tijd is nodig voor de opmaak van het rapport (archeologierapport en eindverslag), opstellen van grondplannen, wassen en bestuderen van vondstmateriaal, opmaak van lijsten, ...

Indien meerdere waterputten of andere waterhoudende structuren aangetroffen worden kan de termijn van het veldwerk verruimen.

7. Kostenraming op basis van de geraamde tijdsduur (excl. BTW, indicatief)

- Veldwerk archeologische opgraving incl. kraanwerk (aanleg en dichten) en opmetingen: 10.500 euro
- Verwerking, assessment, rapportage: 6.500 euro
- Natuurwetenschappelijk onderzoek en conservatie: maximaal 3.500 euro

Onderzoek van omvangrijke sporen dieper dan de grondwatertafel (bv. waterputten): bronbemaling, onderzoek, kraanwerk, staalname, verwerking, ... voor 2500 euro tot 3000 euro per structuur

8. Gewenste competenties

- Het team moet bestaan uit minstens 4 personen, waarvan minstens 2 archeologen
- De veldwerkleider heeft minstens 240 werkdagen ervaring met onderzoek op landelijke sites, in het bijzonder op sites uit de late middeleeuwen.

9. Bewaring archeologisch ensemble

Gedurende het onderzoek worden de vondsten als geheel bewaard in een veilige, droge en klimaatsgeschikte omgeving. Na afronding van het onderzoek wordt het archeologisch ensemble overgedragen aan de eigenaar.